

**Archeologisch bureauonderzoek
De Steeg 4 te Woudenberg,
gemeente Woudenberg (UT)**

opdrachtgever	de heer J. van Ravenhorst
datum	14 maart 2011
projectleider	de heer B. Bijl
projectnummer	91011711
status	definitief
ISSN-nummer	1875-5313
MUG-publicatie	2011-20

MUG-projectnummer	91011711
Opdrachtgever	de heer J. van Ravenhorst
MUG-publicatie	2011-20
Bevoegd gezag	gemeente Woudenberg
Beheer en plaats documentatie	MUG Ingenieursbureau b.v.
Onderzoek meldingsnummer bureauonderzoek	45213
Tekst	de heer B. Bijl en mevrouw M. Rem
Afbeeldingen	mevrouw M. Rem
Redactie	mevrouw J. Bolink-Nanninga
Status	definitief
Autorisatie	de heer G.J. de Roller
Uitgegeven door	MUG Ingenieursbureau b.v. Postbus 136 9350 AC Leek
Datum	14 maart 2011
ISSN	1875-5313

INHOUDSOPGAVE

Samenvatting	1
1 Inleiding	2
1.1 Aanleiding	2
1.2 Ligging van het onderzoeksgebied	2
1.3 Aanleiding van het onderzoek	3
1.4 Doel van het onderzoek	3
1.5 Werkwijze	3
2 Resultaten	4
2.1 Huidige situatie en aardwetenschappelijke waarden	4
2.2 Bekende archeologische waarden	6
2.3 Historische situatie	8
2.4 Bekende verstoringen	11
2.5 Toekomstige situatie	12
2.6 Gespecificeerd archeologisch verwachtingsmodel	14
3 Conclusie en aanbevelingen	15
3.1 Conclusie	15
3.2 Aanbevelingen	15
Literatuur	16

Samenvatting

Aanleiding tot het hier beschreven archeologisch bureauonderzoek is de realisatie van woonzorgboerderij De Moriahoeve op de onderzoekslocatie. De onderzoekslocatie is gelegen aan De Steeg 4 te Woudenberg, gemeente Woudenberg, provincie Utrecht. Omdat de plannen van De Moriahoeve met bodemversturende ingrepen gepaard gaan, is er een archeologisch vooronderzoek conform de Wet op de archeologische monumentenzorg noodzakelijk. De heer J. van Ravenhost heeft MUG Ingenieursbureau, afdeling Archeologie, opdracht gegeven dit onderzoek uit te voeren.

Uit het bureauonderzoek blijkt dat het onderzoeksgebied deels op een dekzandrug ligt, die een hoge trefkans heeft op resten uit de periode steentijd-Nieuwe Tijd. Op de samengestelde archeologische verwachtingskaart van gemeente Woudenberg wordt aangegeven dat het onderzoeksgebied binnen een archeologisch waardevol gebied ligt. Het betreft mogelijk een historische boerderijplaats. Uit het bureauonderzoek blijkt dat deze boerderijplaats direct ten zuiden van de onderzoekslocatie gelegen is.

Op de onderzoekslocatie zelf heeft, voor zover bekend is, tot 1953 geen bebouwing gestaan. Daarna is de bebouwing door de jaren heen steeds gewijzigd. Dit kan voor bodemverstoring gezorgd hebben. Volgens de opdrachtgever is de bodem op de plaats waar de woonzorgboerderij gepland is vergraven voor de bouw van een schuur en de aanleg van snijmaiskuilen.

Ondanks de hoge archeologische verwachtingswaarde op de onderzoekslocatie verwachten wij dat de oorspronkelijke bodemopbouw door de vele veranderingen in de bebouwing zodanig is verstoord dat de kans op het aantreffen van intacte archeologische vondstlagen minimaal is. De voorziene bodemverstoringen worden, in verhouding tot de kans dat er daadwerkelijk archeologie aanwezig is, dermate beperkt geacht dat de kans dat er schade wordt toegebracht aan eventueel aanwezige archeologische resten in de bodem zeer klein is.

Omdat de kans op aanwezigheid van 'in situ' archeologische resten zeer klein wordt geacht, wordt op basis van het uitgevoerde bureauonderzoek geen archeologisch vervolgonderzoek aanbevolen. De uiteindelijke beslissing of en in welke vorm er een archeologisch vervolgonderzoek noodzakelijk is, wordt genomen door het bevoegd gezag, gemeente Woudenberg.

Mocht men tijdens de uitvoering van het grondwerk onverhoopt alsnog op archeologische resten stuiten, dan dient de bevoegde overheid, gemeente Woudenberg¹, hiervan meteen op de hoogte gebracht te worden.

¹ Gemeente Woudenberg, ter attentie van de heer J. Broeke, Postbus 16, 3930 AW Woudenberg, tel. (033) 286 91 00

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

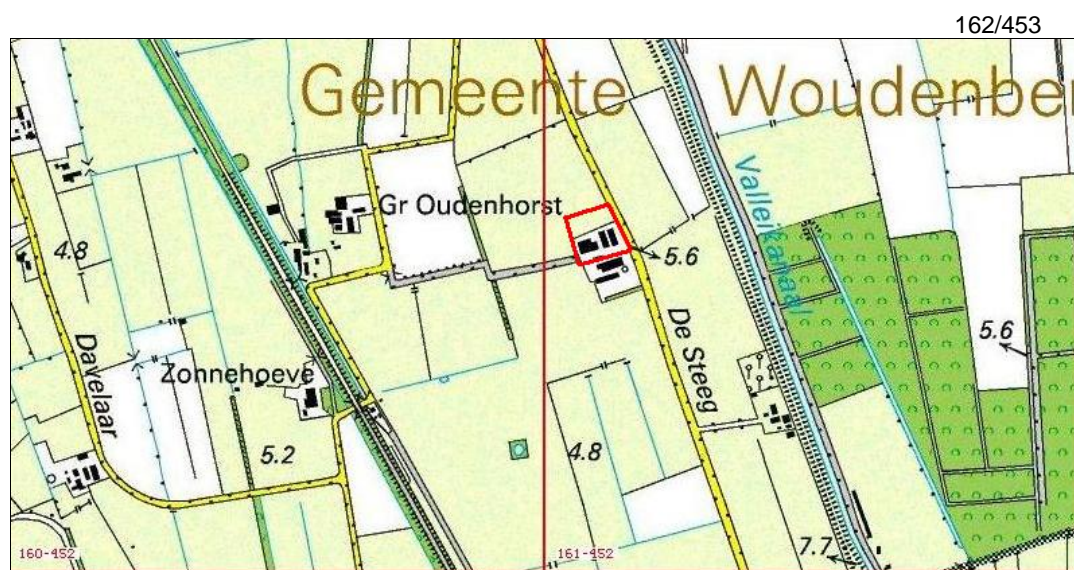
Aanleiding tot het hier beschreven archeologisch bureauonderzoek is de realisatie van woonzorgboerderij De Moriahoeve op de onderzoekslocatie. De onderzoekslocatie is gelegen aan De Steeg 4 te Woudenberg, gemeente Woudenberg, provincie Utrecht. Omdat de realisatie van De Moriahoeve met bodemversturende ingrepen gepaard gaat, is er een archeologisch vooronderzoek conform de Wet op de archeologische monumentenzorg noodzakelijk. De heer J. van Ravenhost heeft MUG Ingenieursbureau, afdeling Archeologie, opdracht gegeven dit onderzoek uit te voeren. Het onderzoek bestond uit een archeologisch bureauonderzoek dat op 9 februari 2011 is uitgevoerd onder leiding van de heer B. Bijl, met ondersteuning van mevrouw M. Rem. Het onderzoek is uitgevoerd conform de eisen van de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA), versie 3.2.

Tabel 1.1 Overzicht van de objectgegevens

Provincie	Utrecht
Gemeente	Woudenberg
Plaats	Woudenberg
Toponiem	De Steeg 4
Kaartblad	32 G
Coördinaten	161036/452637 NW 161110/452674 NO 161149/452607 ZO 161070/452567 ZW
Grondsoort	zand
Geomorfologie	dekzandrug en dekzandvlakte

1.2 Ligging van het onderzoeksgebied

Het onderzoeksgebied ligt aan De Steeg 4 en is in gebruik als boerderij met schuren en erf. De totale oppervlakte bedraagt circa 0,7 ha. De onderzoekslocatie staat kadastraal bekend als gemeente Woudenberg, sectie I, perceel 407. De ligging van de onderzoekslocatie is weergegeven in afbeelding 1.

160/452

Afbeelding 1. Topografische kaart waarop het plangebied met een rood kader is aangegeven
(bron: Topografische Dienst Nederland)

1.3 Aanleiding van het onderzoek

De aanleiding voor het onderzoek wordt gevormd door de realisatie van woonzorgboerderij De Moriahoeve op de onderzoekslocatie. Volgens de archeologische beleidsadvieskaart van gemeente Woudenberg valt het plangebied in een archeologisch waardevol gebied (zie afbeelding 7). Dit betekent dat er, overeenkomstig het gemeentelijke beleid, een archeologisch rapport dient te worden overgelegd bij bodemverstorende activiteiten met een oppervlakte van meer dan 100 m² en een grotere diepte dan 30 cm-mv.

1.4 Doel van het onderzoek

Het bureauonderzoek heeft tot doel inzicht te krijgen in bekende en de te verwachten archeologische waarden van het plangebied. Aan de hand van deze informatie wordt een archeologisch verwachtingsmodel opgesteld. Voor het bureauonderzoek dienen de volgende vragen te worden beantwoord.

Vraag 1: Wat is de archeologische verwachting van het gebied buiten de al bekende AMK-terreinen (indien dit mogelijk is, gespecificeerd naar aard, vindplaatsen en perioden)?

Vraag 2: Zijn er binnen de verwachtingszones specifieke aandachtslocaties aan te geven (zandkoppen of -ruggen, veentjes, historische bebouwing en infrastructuur)?

Vraag 3: Wat is er bekend over bodemverstorende ingrepen in het plangebied?

Vraag 4: Welk vervolgonderzoek is nodig om de door het bureauonderzoek in beeld gebrachte specifieke archeologische verwachting te toetsen?

Aan de hand van het onderzoek kan worden nagegaan of er in het onderzoeksgebied archeologische waarden te verwachten zijn en of de voorgenomen ingrepen een bedreiging vormen voor het archeologische bodemarchief. Indien dit het geval is, wordt geadviseerd hoe hiermee omgegaan dient te worden.

1.5 Werkwijze

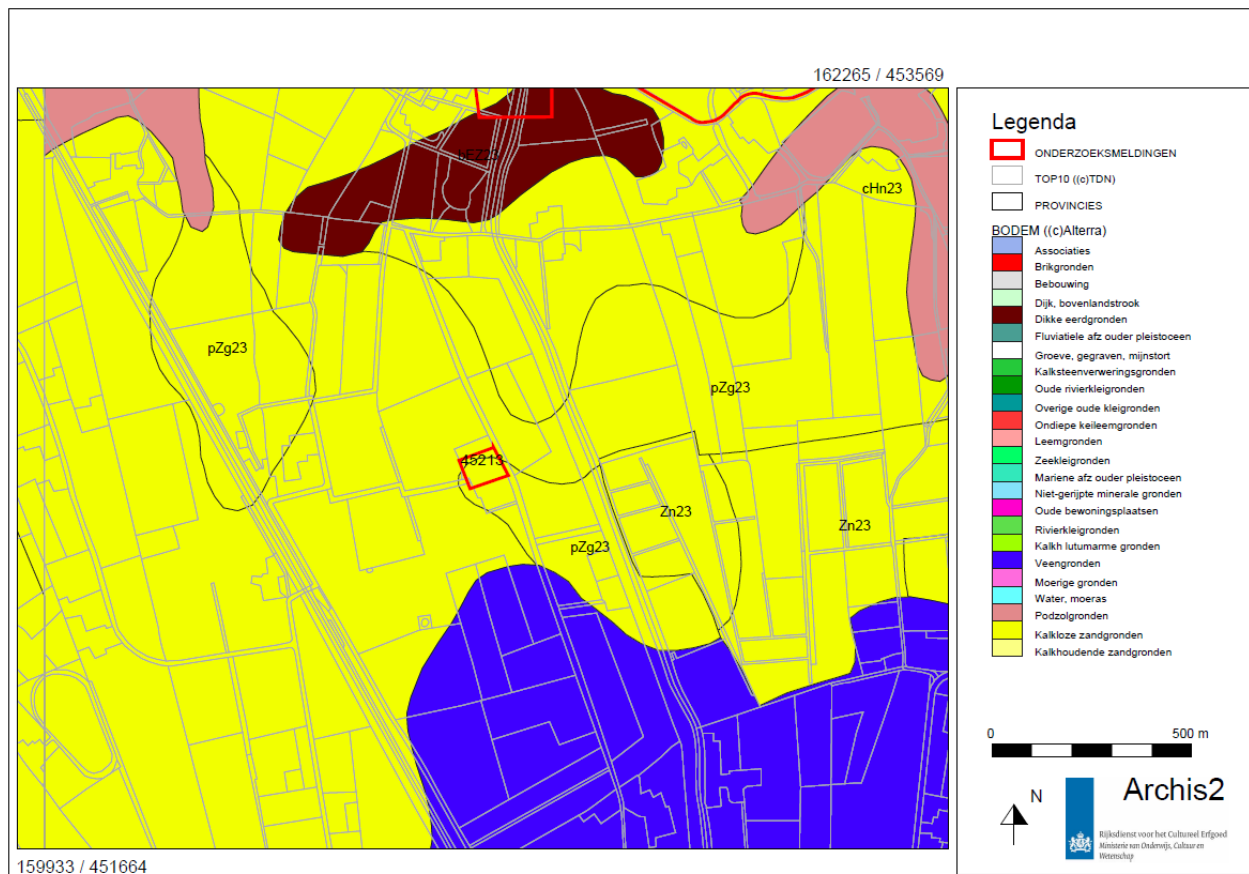
Het bureauonderzoek is uitgevoerd conform de eisen van de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA), versie 3.2. Daartoe zijn het huidige grondgebruik, de historische situatie en mogelijke verstoringen alsmede de bekende archeologische en aardwetenschappelijke waarden onderzocht op basis van onder andere recente en historische topografische kaarten, de plannen en aangeleverde gegevens van de opdrachtgever, luchtfoto's en, indien deze aanwezig zijn, gegevens van milieukundig onderzoek.

De beschrijving van de historische situatie is gebaseerd op historisch topografisch kaartmateriaal, zoals kadastrale kaarten (bron: Topografische Dienst Nederland) en de website van WatWasWaar (<http://ngz.watwaswaar.nl>). Voor de bekende bodemkundige en geologische waarden is er gebruikgemaakt van bodemkaarten en geomorfologische kaarten van Alterra (bron: Archis 2). Het Actueel Hoogtebestand Nederland (www.ahn.nl) is geraadpleegd voor onderzoek van het hoogtemodel van het plangebied. De archeologische waarden zijn gebaseerd op gegevens in Archis 2, de digitale database van de Nederlandse archeologie van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE), waarvan de Archeologische Monumentenkaart deel uitmaakt. Daarnaast is, voor zover dit mogelijk was, teruggegrepen op gegevens van eerder uitgevoerd onderzoek in de directe omgeving, zoals vermeld is in Archis 2. De website Google Earth, optie StreetView (www.maps.google.nl), is geraadpleegd voor een visuele indruk van de locatie en het huidige gebruik, naast foto's en tekeningen die door de opdrachtgever zijn verstrekt. Met behulp van de verzamelde gegevens is een gespecificeerde verwachting voor het onderzoeksgebied opgesteld.

2 Resultaten

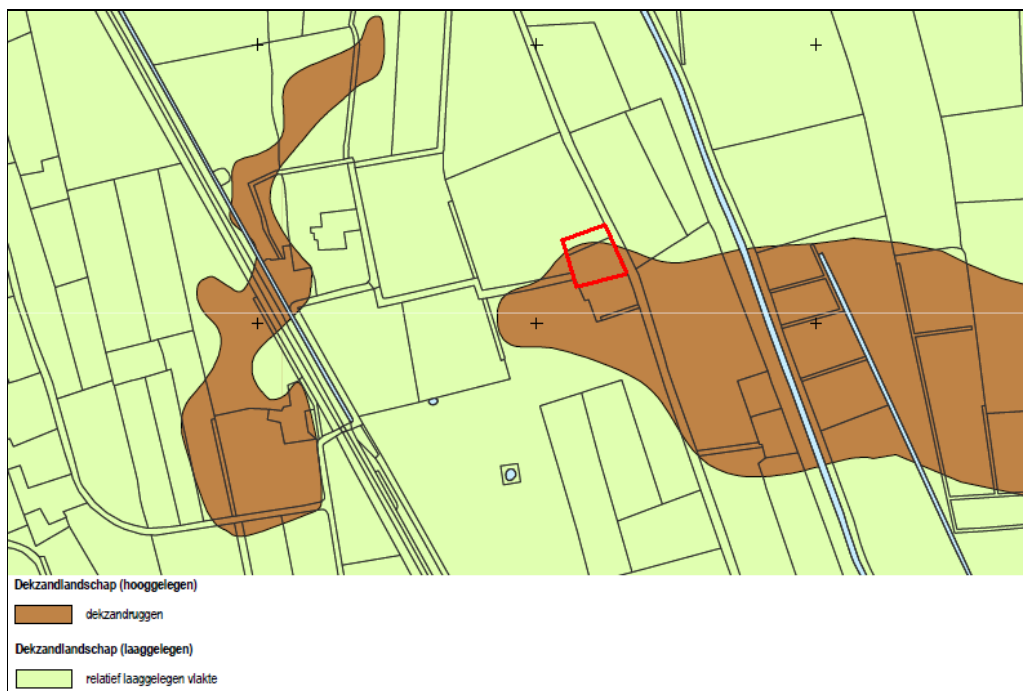
2.1 Huidige situatie en aardwetenschappelijke waarden

Op de bodemkaart bestaat het onderzoeksgebied uit beekerdgrond van lemig fijn zand met code pZg23, geel weergegeven op afbeelding 2. Beekerdgronden hebben een minerale bovenlaag van 25 tot 40 cm en roest die ondieper dan 35 cm-mv begint (Koeslag 1970). Ze worden meestal gevonden in wat lageregelegen gebieden, zoals beekdalen. Ten zuiden van het onderzoeksgebied ligt een madeveengrond met code aVz. Dit gebied is paarsblauw weergegeven op afbeelding 2.

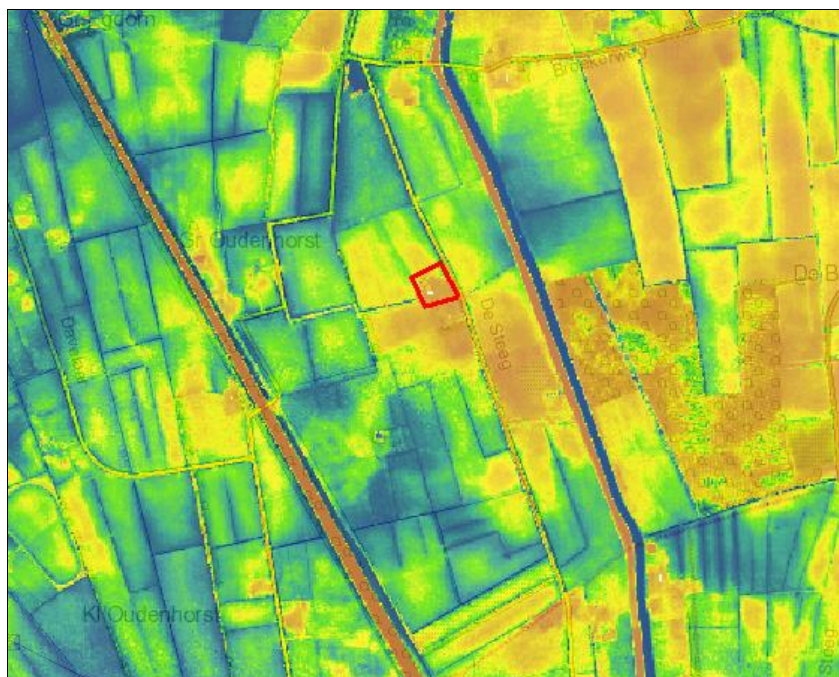

Afbeelding 2. Bodemkaart waarop het onderzoeksgebied roodomlijnd is aangegeven
(bron: Archis 2: Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed)

Geomorfologisch gezien bestaat het terrein uit een dekzandrug, al dan niet voorzien van een oud landbouwdek (bruin aangegeven op afbeelding 3). Het groene gebied bestaat uit een vlakte van ten dele verspoelde dekzanden.

Afbeelding 3. Geomorfologische kaart waarop het onderzoeksgebied rood omlijnd is aangegeven
(bron: website gemeente Woudenberg)

Afbeelding 4. Hoogtekaart waarop het onderzoeksgebied rood omlijnd is aangegeven
(bron: www.ahn.nl)

De dekzandrug is zichtbaar op de hoogtekaart (zie afbeelding 4) **en ligt** wat hoger dan de omgeving. Het onderzoeksgebied ligt op een hoogte van circa 5,8 m+NAP, de blauwe gebieden in de omgeving liggen op een hoogte van circa 4,7 m+NAP.

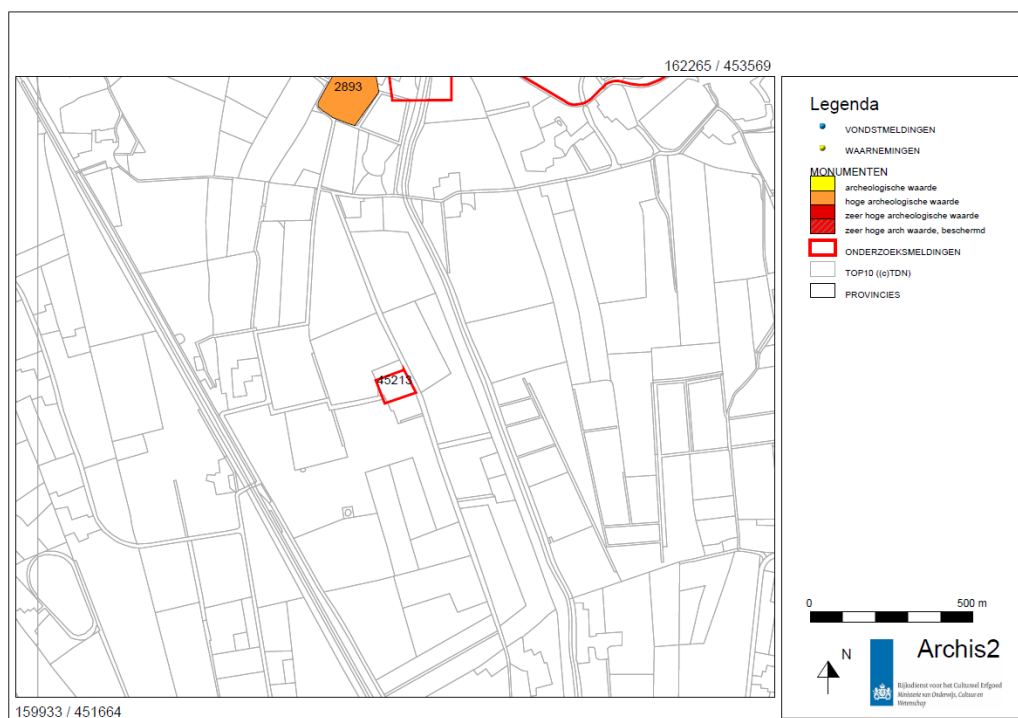
2.2 Bekende archeologische waarden

Circa 900 m ten noorden ligt een terrein van hoge archeologische waarde, het huis Lambalgen. Dit terrein is oranje weergegeven op afbeelding 5. De grachten zijn mogelijk deels intact. Van het huis zijn waarschijnlijk nog resten in de bodem aanwezig. In 1511 is al sprake van een goed Lambalgen. Het landhuis is waarschijnlijk van een latere datum. Dit landhuis is in 1953 afgebrand. Lambalgen ligt op een dekzandvlakte. In 2008 is er een archeologisch booronderzoek uitgevoerd om de grenzen van de verdedigingswerken van Lambalgen te bepalen.

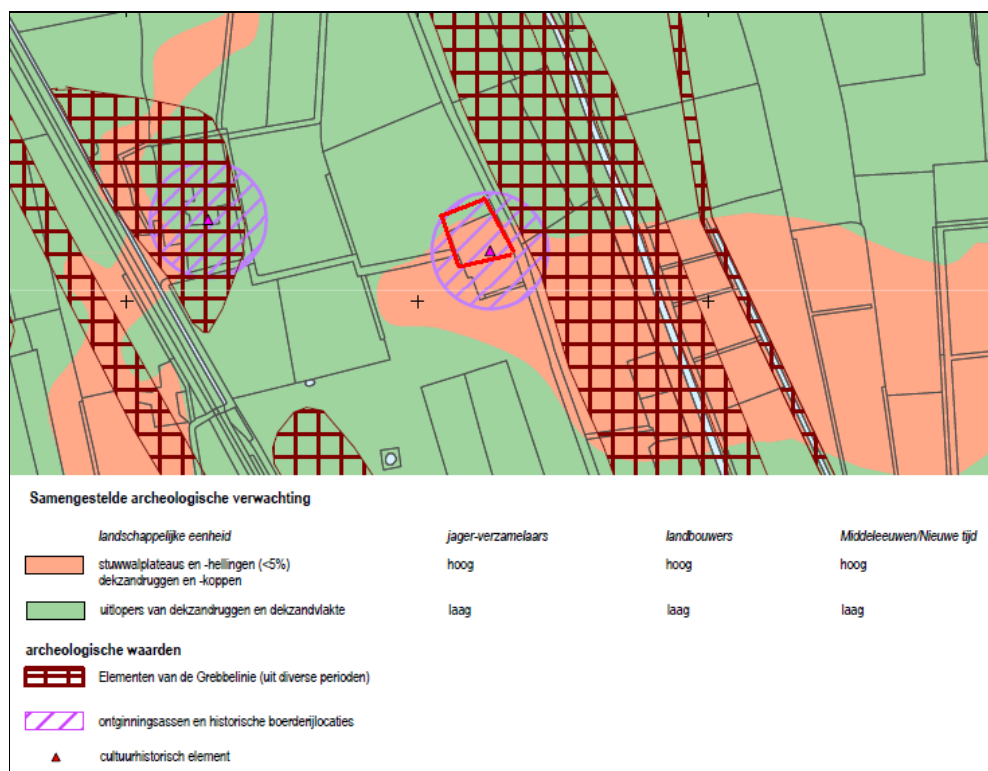
Er zijn geen archeologische vondsten of waarnemingen uit de omgeving bekend. In Archis zijn ook geen vermeldingen van archeologische onderzoeken uit de directe omgeving van het onderzoeksgebied opgenomen.

Op de samengestelde archeologische verwachtingskaart van gemeente Woudenberg (zie afbeelding 6) staat aangegeven dat het onderzoeksgebied binnen een historische boerderijlocatie valt. Rond de onderzoekslocatie liggen elementen van de Grebbelinie uit verschillende perioden. Ook is te zien dat de onderzoekslocatie op een dekzandrug ligt. **Voor de onderzoekslocatie, die op een dekzandrug ligt, geldt een hoge archeologische verwachtingswaarde voor alle perioden: van jager-verzamelaars en landbouwers tot en met de middeleeuwen en de Nieuwe Tijd.**

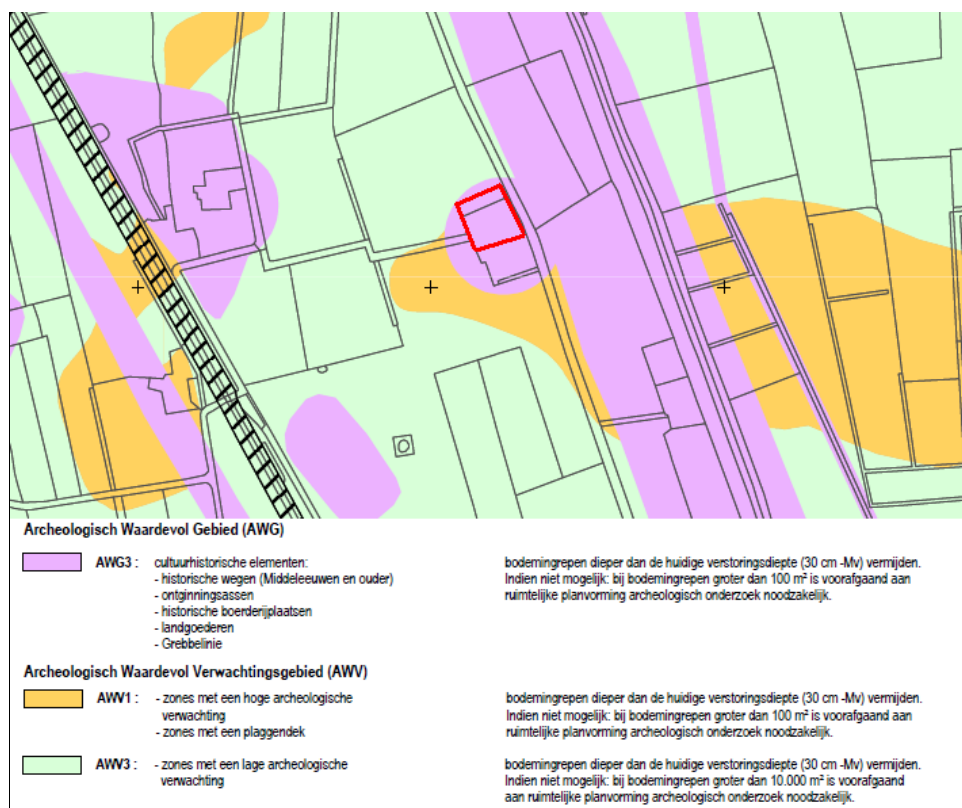
Op de archeologische beleidsadvieskaart is het gebied aangegeven als een locatie met de code AWG3 (zie afbeelding 7). Hier kunnen cultuurhistorische elementen aanwezig zijn, zoals: historische wegen, ontginningsassen, historische boerderijplaatsen, landgoederen en de Grebbelinie. Op deze locaties dienen bodemingrepen dieper dan 30 cm-mv vermeden te worden. Indien dat niet mogelijk is, is bij ingrepen van meer dan 100 m² voorafgaand aan de ruimtelijke planvorming archeologisch onderzoek noodzakelijk.

Afbeelding 5. Kaart met archeologische gegevens waarop het onderzoeksgebied roodomlijnd in het midden is aangegeven (bron: Archis 2: Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed)

Afbeelding 6. Uitsnede samengestelde archeologische verwachtingskaart gemeente Woudenberg waarop het onderzoeksgebied roodomlijnd is aangegeven (bron: website gemeente Woudenberg)

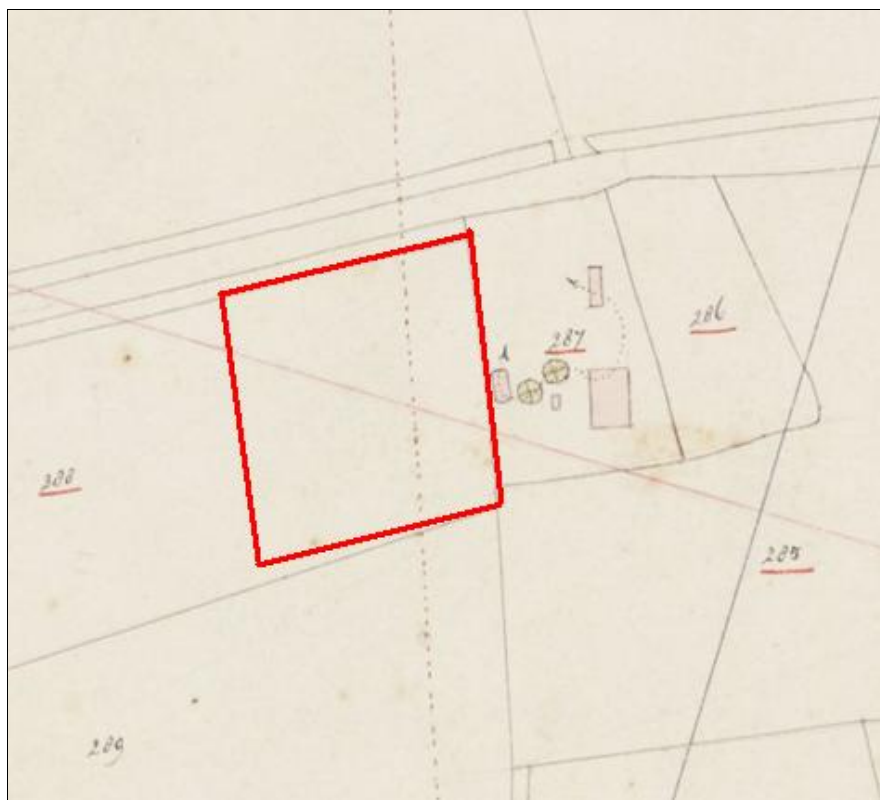
Afbeelding 7. Uitsnede archeologische beleidsadvieskaart van gemeente Woudenberg waarop het onderzoeksgebied roodomlijnd is aangegeven (bron: website gemeente Woudenberg)

2.3 Historische situatie

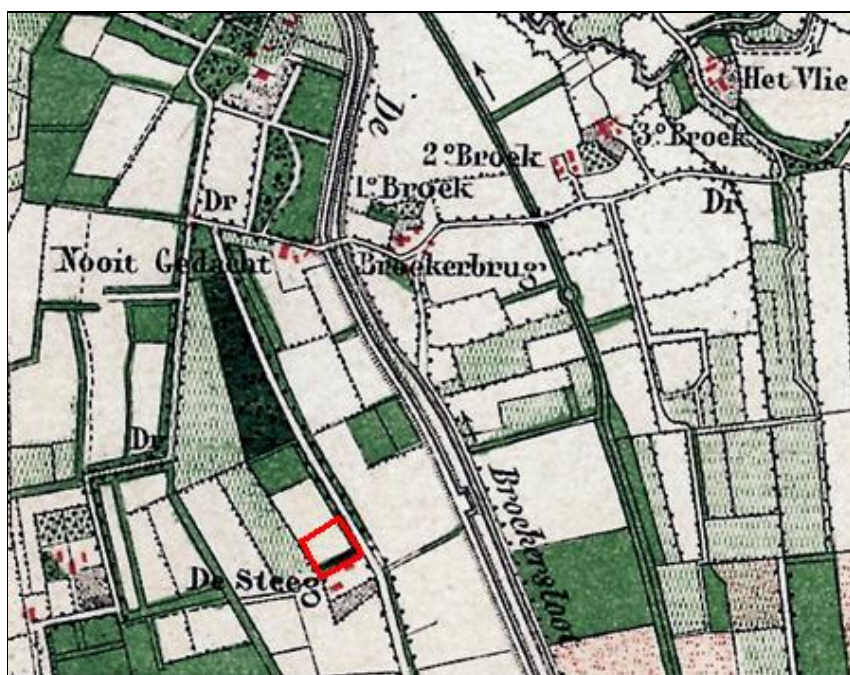
Op de kadastrale kaart uit 1811-1832 (zie afbeelding 8) is te zien dat er toen nog geen bebouwing op de onderzoekslocatie zelf aanwezig was, maar wel direct ten zuiden hiervan. Volgens de kadastrale gegevens uit die tijd bestaat het onderzoeksgebied uit bouwland. Het was eigendom van jonkheer Johann Wilhelm Gülcher, de toenmalige eigenaar van het huis Lambalgen.

In 1874 is de situatie nog hetzelfde (zie afbeelding 9). Bij de bebouwing ten zuiden van de onderzoekslocatie staat de naam De Steeg aangegeven. Dat de huidige straat genoemd is naar deze boerderij kan erop wijzen dat er op deze plaats, ten zuiden van de onderzoekslocatie, al van oudsher een boerderij aanwezig is. Op de topografische kaart uit 1953 (zie afbeelding 10) is voor het eerst bebouwing op het onderzoeksgebied weergegeven. Op de topografische kaarten uit 1962 tot 1995 (zie afbeelding 11 tot 14) is de ontwikkeling van de onderzoekslocatie te zien. Uit deze kaarten valt op te maken dat de bebouwing door de jaren heen steeds gewijzigd is.

De topografische kaarten geven geen beeld van de eventueel aanwezige grondwerken van de Grebbelinie.

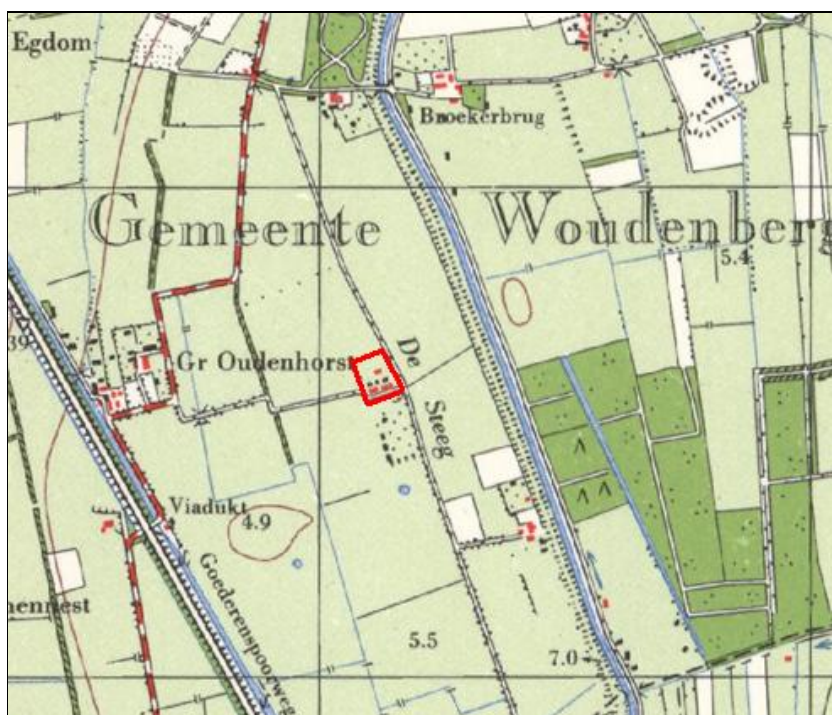
Afbeelding 8. Kadastrale kaart uit 1811-1832, de oriëntatie is oost-west. Het onderzoeksgebied is hierop met een rood kader aangegeven (bron: www.watwaswaar.nl)

Afbeelding 9. Bonnekaart uit 1874 waarop het onderzoeksgebied roodomlijnd is aangegeven
(bron: www.watwaswaar.nl)

Afbeelding 10. Topografische kaart uit 1953 waarop het onderzoeksgebied roodomlijnd is aangegeven
(bron: www.watwaswaar.nl)

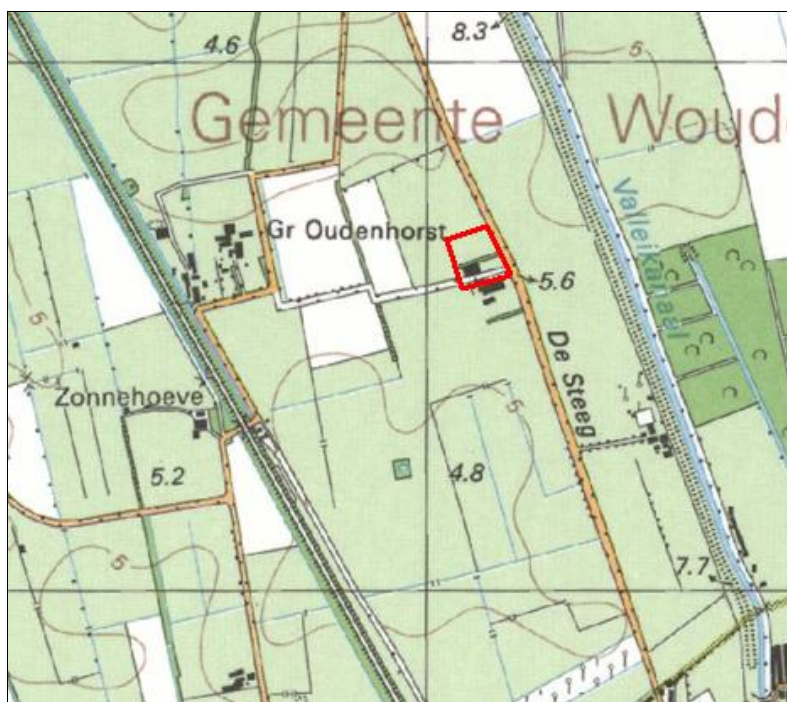
Afbeelding 11. Topografische kaart uit 1962 waarop het onderzoeksgebied rood omlijnd is aangegeven
(bron: www.watwaswaar.nl)

Afbeelding 12. Topografische kaart uit 1973 waarop het onderzoeksgebied rood omlijnd is aangegeven
(bron: www.watwaswaar.nl)

Afbeelding 13. Topografische kaart uit 1985 waarop het onderzoeksgebied roodomlijnd is aangegeven
(bron: www.watwaswaar.nl)

Afbeelding 14. Topografische kaart uit 1995 waarop het onderzoeksgebied roodomlijnd is aangegeven
(bron: www.watwaswaar.nl)

2.4 Bekende verstoringen

Volgens gegevens van de opdrachtgever zijn er in de periode 1985 tot 1998 op de plek van de toekomstige bebouwing voor woonzorgboerderij De Moriahoeve rijkuielen gemaakt voor kuilgras en snijmaïs. Er zijn

naast de rijkuielen sleuven gegraven van 1 m diep voor grond om de rijkuielen mee af te dekken. De grond is hierdoor dus tot 1 m diepte verstoord.

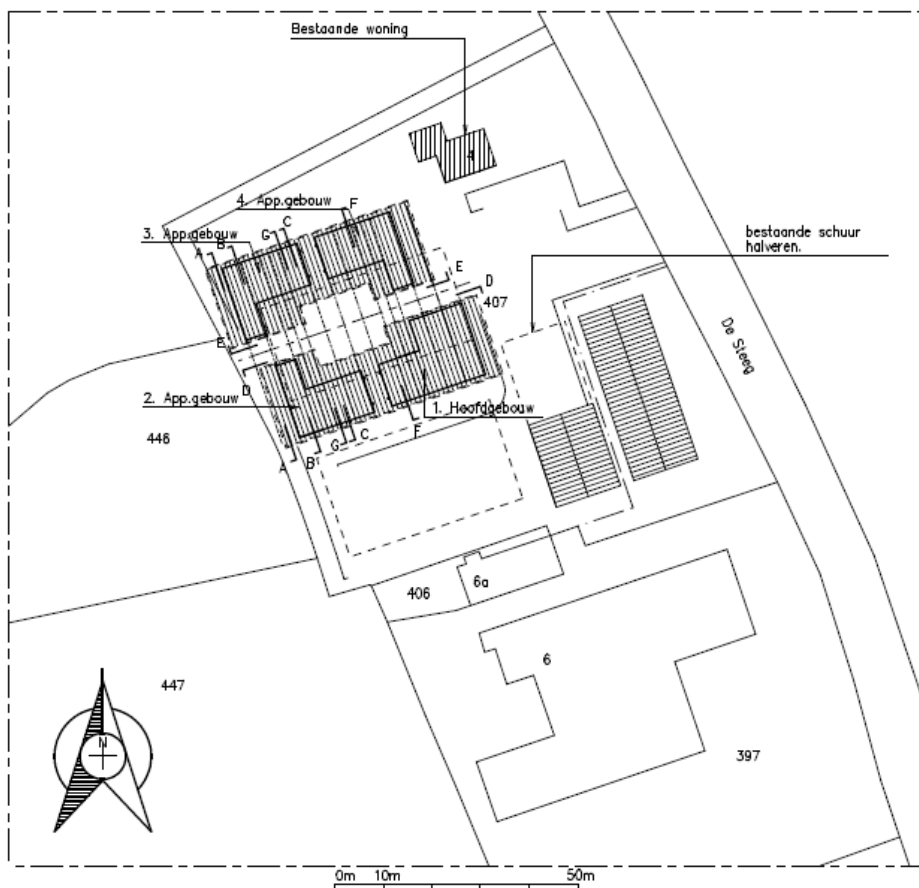
Afbeelding 15. Recente luchtfoto (bron: google maps)

In 2002 is op het perceel, op de plaats waar de woonzorgboerderij gerealiseerd gaat worden (zie afbeelding 15), een nieuwe stal gebouwd. Volgens de opdrachtgever is het terrein hierbij geploegd op 35 cm diepte en is er nieuwe grond aangevoerd, waardoor alles 40 cm is opgehoogd. De gehele (toekomstige) bouwlocatie is volgens gegevens van de opdrachtgever tot minimaal 75 cm diepte verstoord.

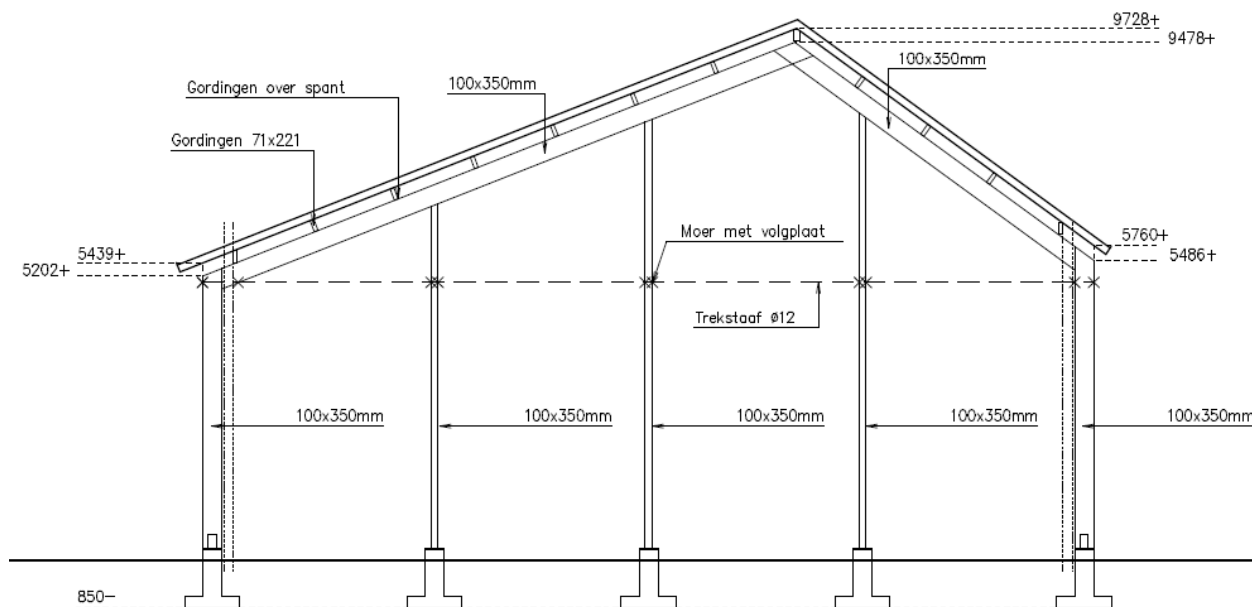
Daarnaast moet rekening worden gehouden met verstoringen als gevolg van de vele wisselingen in bebouwingsdichtheden. Ook kunnen door oorlogshandelingen (Grebbeinie) bodemverstoringen hebben plaatsgevonden.

2.5 Toekomstige situatie

De bestaande bebouwing op de onderzoekslocatie zal deels gesloopt en vervangen worden door nieuwbouw. De toekomstige bebouwing is weergegeven in afbeelding 16 en 17. De toekomstige funderingsdiepte bedraagt 85 cm.

Afbeelding 16. Toekomstige situatie (bron: opdrachtgever)

Afbeelding 17. Toekomstige situatie, doorsnede (bron: opdrachtgever)

2.6 Gespecificeerd archeologisch verwachtingsmodel

Uit het bureauonderzoek blijkt dat het onderzoeksgebied deels op een dekzandrug ligt waarop zich vermoedelijk een beekbedgrond heeft ontwikkeld. Ook op de hoogtekartaart is de dekzandrug te zien.

De onderzoekslocatie valt binnen een archeologisch waardevol gebied, een historische boerderijplaats. Direct ten zuiden van de onderzoekslocatie heeft in elk geval vanaf de vroegst bekende kaart van het gebied, de kadastrale kaart uit 1811-1832, een boerderij gestaan.

Voor de onderzoekslocatie, die op een dekzandrug ligt, geldt een hoge archeologische verwachtingswaarde voor alle perioden: van jager-verzamelaars en landbouwers tot en met de middeleeuwen en de Nieuwe Tijd.

Op de onderzoekslocatie zelf heeft, voor zover bekend is, tot 1953 geen bebouwing gestaan. Daarna is de bebouwing door de jaren heen steeds gewijzigd. Dit kan voor bodemverstoring gezorgd hebben. Volgens de opdrachtgever is de bodem op de plaats waar de woonzorgboerderij gepland is tot 1 m diep vergraven voor de bouw van een schuur en de aanleg van snijmaiskuilen.

Ondanks de hoge archeologische verwachtingswaarde voor de onderzoekslocatie verwachten wij dat de oorspronkelijke bodemopbouw door de vele veranderingen in de bebouwing zodanig is verstoord dat de kans op het aantreffen van archeologische vondstlagen minimaal is. De voorziene bodemverstoringen worden, in verhouding tot de kans dat daadwerkelijk archeologie aanwezig is, dermate beperkt geacht dat de kans dat schade wordt toegebracht aan eventuele aanwezige archeologische resten in de bodem zeer klein is.

De uiteindelijke beslissing of en in welke vorm er een archeologisch vervolgonderzoek noodzakelijk is, wordt genomen door het bevoegd gezag, gemeente Woudenberg.

3 Conclusie en aanbevelingen

3.1 Conclusie

Op basis van de gespecificeerde archeologische verwachting die beschreven is in paragraaf 2.5. kunnen de vragen uit de inleiding als volgt worden beantwoord.

- Vraag 1: Wat is de archeologische verwachting van het gebied buiten de al bekende AMK-terreinen (indien dit mogelijk is, gespecificeerd naar aard, vindplaatsen en perioden)?
Op grond van de ligging van de locatie in een gebied op een dekzandrug geldt een hoge verwachting voor resten vanaf de steentijd. Van oudsher heeft het terrein bij een boerderij gehoord. Ook voor de periode middeleeuwen - nieuwe tijd kunnen resten verwacht worden.
- Vraag 2: Zijn er binnen de verwachtingszones specifieke aandachtslocaties aan te geven (zandkoppen of -ruggen, veentjes, historische bebouwing en infrastructuur)?
Nee, het onderzoeksgebied is te klein om specifieke aandachtslocaties aan te geven.
- Vraag 3: Wat is er bekend over bodemversturende ingrepen in het plangebied?
De bebouwing is door de jaren heen steeds gewijzigd. Door de bouw- en sloopwerkzaamheden en voor de aanleg van snijmaiskuilen is de bodem op de onderzoekslocatie vermoedelijk niet meer intact.
- Vraag 4: Welk vervolgonderzoek is nodig om de door het bureauonderzoek in beeld gebrachte specifieke archeologische verwachting te toetsen?
Ondanks de hoge archeologische verwachtingswaarde op de onderzoekslocatie verwachten wij dat de oorspronkelijke bodemopbouw zodanig is verstoord dat de kans op het aantreffen van archeologische vondstlagen minimaal is. Tevens blijkt er binnen de onderzoekslocatie geen historische boerderijplaats aanwezig te zijn, maar deze blijkt direct ten zuiden van de onderzoekslocatie te liggen. Er wordt geen archeologisch vervolgonderzoek aanbevolen.

3.2 Aanbevelingen

Omdat de kans op de aanwezigheid van 'in situ' archeologische resten zeer klein wordt geacht, wordt op basis van het uitgevoerde bureauonderzoek geen archeologisch vervolgonderzoek aanbevolen. De uiteindelijke beslissing of en in welke vorm archeologisch vervolgonderzoek noodzakelijk is, wordt genomen door het bevoegd gezag, gemeente Woudenberg.

Mocht men tijdens de uitvoering van het grondwerk onverhoopt alsnog op archeologische resten stuiten, dan dient de bevoegde overheid, gemeente Woudenberg², hiervan meteen op de hoogte gebracht te worden.

² Gemeente Woudenberg, ter attentie van de heer J. Broeke, Postbus 16, 3930 AW Woudenberg, tel. (033) 286 91 00

Literatuur

Ten behoeve van dit archeologisch onderzoek is de volgende literatuur geraadpleegd:

- Berendsen, H.J.A. 2004. De vorming van het land. Assen.
- Koeslag, G.J. 1970. Bodemkunde. Wageningen.
- Mulder, E.F.J. de. et. al.2003. De ondergrond van Nederland. Groningen.

Daarnaast is informatie afkomstig van/uit:

- Archis 2: Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed;
- Topografische Dienst Nederland;
- Gemeente Woudenberg, www.woudenberg.net
- de website www.ahn.nl;
- de website www.watwaswaar.nl.